

پانویس و فهرست مآخذ

فهرست مآخذ و پانویس از لحاظ نوع اطلاعات تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند؛ برخی تفاوت های عمده آنها را که بیشتر جنبه ساختاری دارد می توان فهرست وار چنین برشمرد:

1. در پانویس، نام و نام خانوادگی پدیدآورنده به ترتیب طبیعی می آید، اما در فهرست مآخذ، این دو جزء وارونه می شوند.
 2. نقطه گذاری پانویس و فهرست مآخذ با یکدیگر متفاوت است.
 3. از لحاظ فواصل و آغاز سطرها نیز تفاوت هایی دارند. نخستین سطر پانویس نظیر پاراگراف - با حدود چهار یا شش حرف تورفتگی - آغاز می شود و سطرهای بعدی ترتیبی عادی خواهند داشت. اما در فهرست مآخذ، هر مدخل از سطر عادی آغاز می شود و سطرهای بعدی دارای چهار یا شش حرف تورفتگی خواهند بود.
 4. هرگاه شماره های مختلف یک نشریه مورد استفاده قرار گرفته باشد، در فهرست مآخذ اطلاعات دوره کامل نشریه می آید.
 5. در پانویس، شماره صفحه یا صفحات استفاده شده ذکر می گردد، اما در فهرست مآخذ این اطلاعات تنها در مورد محدوده صفحات مربوط به مقاله ها رعایت می شود.
- در این بخش سعی شده است نمونه های مختلف پانویس ارجاعی و نیز شیوه انعکاس آنها در بخش فهرست مآخذ ذکر شود. در هر نمونه نخست پانویس و سپس فهرست مآخذ به ترتیب با نشانه های "پ" و "م" متمایز شده است.

1. کتاب

1-1. با یک نویسنده

پ: یدالله ثمره، آواشناسی ربان فارسی (تهران: مرکز نشر دانشگاهی، 1364)، ص 27.

م: ثمره یدالله. آواشناسی زبان فارسی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، 1364.

2-1. با دو نویسنده

پ: حسن تقوی و احمد فیروزنیا، ریاضیات تجربی (تهران: فردوس، 1365) ص 9.

م: تقوی، حسن؛ فیروزنیا، احمد. ریاضیات تجربی تهران: فردوس، 1365.

3-1. با سه نویسنده

پ: منوچهر قارونی، جواد خوش زبان، و زهرا محمد اردهالی، بیماریهای ایسمیک قلب (تهران:

مرکز نشر دانشگاهی، 1365)، ص 101.

م: قارونی، منوچهر؛ خوش زبان، جواد؛ محمدی اردهالی، زهرا. بیماریهای ایسمیک قلب. تهران:

مرکز نشر دانشگاهی، 1365.

4-1. با بیش از سه نویسنده

پ: ابوالحسن فرهودی، و دیگران، بیماریهای نقص ایمنی: تشخیص و درمان (تهران: علمی،

1365)، ص 95.

م: فرهودی، ابوالحسن، و دیگران. بیماریهای نقص ایمنی: تشخیص و درمان. تهران: علمی،

1365.

5-1. بدون نویسنده

- پ: اطلس تشریح بدن انسان (تهران: شرکت جغرافیایی و کارتوگرافی ایران، 1365)، ص 7.
- م: اطلس تشریح بدن انسان. تهران: شرکت جغرافیایی و کارتوگرافی ایران، 1365.
- 6-1. کشف نام نویسنده از منبعی دیگر
- پ: [شیفته سلطانی شیرازی]، خود آموز کتابداری؛ یا چگونه یک کتابخانه کوچک بسازیم (تهران: مرکز خدمات کتابداری، 1360)، ص 17.
- م: [سلطانی، شیفته]، خود آموز کتابداری، یا چگونه یک کتابخانه کوچک بسازیم. تهران: مرکز خدمات کتابداری، 1360.
- 7-1. اثری با نام مستعار پدیدآورنده
- پ: مهدی اخوان ثالث [م. امید]، آخر شاهنامه: مجموعه شعر (تهران: مروارید، 1348)، ص 33.
- م: اخوان ثالث، مهدی [م. امید]. آخر شاهنامه: مجموعه شعر. تهران: مروارید، 1348.
- 8-1. سازمان به منزله مؤلف
- پ: شرکت سهامی داروپخش، دارونامه ([تهران]، 1364)، ص 41.
- م: شرکت سهامی داروپخش، دارونامه. [تهران]، 1364.
- 9-1. ناظر یا ویرایشگر به منزله مؤلف
- پ: نصراله پورجوادی، ویرایشگر، درباره ویرایش (تهران: مرکز نشر دانشگاهی، 1365)، ص 75
- م: پورجوادی نصراله، ویرایشگر. درباره ویرایش. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، 1365.
- 10-1. ترجمه یک اثر
- پ: یوجین ویل، فن سناریو نویسی، ترجمه پرویز دوائی ([تهران]: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کل تحقیقات و روابط سینمایی، 1365)، ص 74.
- م: ویل، یوجین. فن سناریونویسی. ترجمه پرویز دوائی. [تهران] وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کل تحقیقات و روابط سینمایی، 1365.
- 11-1. اثری از یک مؤلف در مجموعه‌ای از همان مؤلف
- پ: محمد معین، مجموعه مقالات، به کوشش مهدخت معین. " حکمت اشراق و فرهنگ ایران " (تهران: معین، 1364)، ج 1، ص 381.
- م: معین، محمد. مجموعه مقالات. به کوشش مهدخت معین. " حکمت اشراق و فرهنگ ایران " تهران: معین، 1364.
- 12-1. کتاب چند جلدی با عنوانی عام و عنوانهایی خاص هر جلد
- پ: ویل دورانت، تاریخ تمدن، ج 1: مشرق زمین: گاهواره تمدن، ترجمه احمد آرام و دیگران (تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، 1365)، ص 125.
- م: دورانت، ویل. تاریخ تمدن. ج 1: مشرق زمین: گاهواره تمدن. ترجمه احمد آرام و دیگران. تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، 1365.
- 13-1. کتابی از یک سلسله انتشارات

- پ: ریچارد بولت، گرایش به اسلام در قرون میانه: پژوهشی نوین در تاریخ اجتماعی اسلام، ترجمه محمد حسین وقار، سلسله انتشارات نشر تاریخ ایران، شماره 42؛ مجموعه پژوهش‌های تاریخی، شماره 8 (تهران: نشر تاریخ ایران، 1364)؛ ص 86.
- م: بولت، ریچارد. گرایش به اسلام در قرون میانه: پژوهشی نوین در تاریخ اجتماعی اسلام. ترجمه محمد حسین وقار. سلسله انتشارات نشر تاریخ ایران، شماره 42؛ مجموعه پژوهش‌های تاریخی، شماره 8. تهران: نشر تاریخ ایران، 1364.
- 14-1. ویرایش‌های بعدی کتاب
- پ: پرویز خانلری، تاریخ زبان فارسی، ویرایش 2 (تهران: نشر نو، 1365)، ص 77.
- م: خانلری، پرویز. تاریخ زبان فارسی. ویرایش 2. تهران: نشر نو، 1365.
- 15-1. چاپ‌های بعدی کتاب
- پ: سیروس عظیمی، اصول روانشناسی عمومی (تهران: دهخدا، 1348، چاپ نهم 1366)، ص 95.
- م: عظیمی، سیروس. اصول روانشناسی عمومی. تهران: دهخدا، 1348، چاپ نهم 1366.
- 16-1. چاپ‌های بعدی کتاب توسط ناشرین دیگر
- پ: بهرام طوسی، هنر نوشتن (رضایه: دانشکده کشاورزی و دامپروری، [بی تا]، چاپ چهارم، تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه ریزی علمی و آموزشی، مرکز مدارک علمی، 1354)، ص 37.
- م: طوسی، بهرام. هنر نوشتن. رضایه: دانشکده کشاورزی و دامپروری، [بی تا]. چاپ چهارم، تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه ریزی علمی و آموزشی، مرکز مدارک علمی، 1354.
- 17-1. اثری با پیشگفتار یا دیباچه‌ای از نویسنده دیگر
- ب: کارل ماتهایم، ایدئولوژی و اوتوپیا، ترجمه فریبرز مجیدی، دیباچه به قلم لویی ورث (تهران: دانشگاه تهران، 1355)، ص 10.
- م: ماتهایم، کارل. ایدئولوژی و اوتوپیا، ترجمه فریبرز مجیدی، دیباچه به قلم لویی ورث. تهران: دانشگاه تهران، 1355.
- 18-1. نقل در نقل
- این گونه نقل به دو صورت ممکن است منعکس شود:
- 18-1-1. از قدیم به جدید
- پ: سرهارفورد جونز، آخرین روزهای لطفعلیخان زند، ترجمه هما ناطق - جان گرنی (تهران: امیرکبیر، 1356)، نقل در غلامرضا ورهرام، تاریخ سیاسی و اجتماعی ایران در عصر زند (تهران: معین، 1366) ص 25.
- م: جونز، سرهارفورد، آخرین روزهای لطفعلیخان زند، ترجمه هما ناطق - جان گرنی. تهران: امیرکبیر، 1356. نقل در غلامرضا ورهرام، تاریخ سیاسی و اجتماعی ایران در عصر زند. تهران: معین، 1366.
- 18-1-2. از جدید به قدیم

پ: غلامرضا ورهرام، تاریخ سیاسی و اجتماعی ایران در عصر زند (تهران: معین، 1366)، ص 25، نقل از سرهارفورد جونز، آخرین روزهای لطفعلیخان زند، ترجمه هما ناطق - جان گرنی (تهران: امیر کبیر، 1356).

م: ورهرام، غلامرضا. تاریخ سیاسی و اجتماعی ایران در عصر زند. تهران: معین، 1366. نقل از جونز، سرهارفورد. آخرین روزهای لطفعلیخان زند. ترجمه هما ناطق - جان گرنی. تهران: امیر کبیر، 1356.

2. گزارش و مقاله سمینار

1-2. گزارش چاپ شده داری مؤلف

پ: عزت اله نگهبان، گزارش مقدماتی حفريات مارلیک " چراغعلی تپه " هیأت حفاری رودبار 41-1340 (تهران: وزارت فرهنگ، اداره کل باستانشناسی، 1343)، ص 12.

م: نگهبان، عزت اله. گزارش مقدماتی حفريات مارلیک " چراغعلی تپه " هیأت حفاری رودبار 41-1340. تهران: وزارت فرهنگ، اداره کل باستانشناسی، 1343.

2-2. گزارش چاپ شده بدون مؤلف

پ: گزارش فعالیتهای ایران در سال هزار و سیصد و پنجاه (تهران: شورای عالی فرهنگ و هنر، 1351)، ص 142.

م: گزارش فعالیتهای ایران در سال هزار و سیصد و پنجاه. تهران: شورای عالی فرهنگ و هنر، 1351.

3-2. گزارش چاپ نشده

پ: " گزارشی از فعالیت دفتر تحقیقات و برنامه ریزی درسی پیرامون اصلاح و بازسازی کتاب های درسی سال 1360 " (تهران: 1360)، ص 4. (پلی کیپی)

م: " گزارشی از فعالیت دفتر تحقیقات و برنامه ریزی درسی پیرامون اصلاح و بازسازی کتاب های درسی سال 1360 ". تهران: 1360 (پلی کیپی)

4-2. مقاله سمینار (چاپ شده)

پ: عباس حرّی، " مصرف و تولید اطلاعات"، در سمینار نقش اطلاعات علمی و فنی در خدمت دفاع مقدس (8 و 19 خرداد ماه 1366)، مجموعه مقالات و سخنرانیهای ارائه شده (تهران: وزارت سپاه، معاونت صنایع خودکفایی، مدیریت تحقیقات و آموزش، مرکز اطلاعات علمی و فنی، [1366])، ص 11.

م: حرّی، عباس. " مصرف و تولید اطلاعات"، در سمینار نقش اطلاعات علمی و فنی در خدمت دفاع مقدس (8 و 19 خرداد ماه 1366)، مجموعه مقالات و سخنرانیهای ارائه شده. تهران: وزارت سپاه، معاونت صنایع خودکفایی، مدیریت تحقیقات و آموزش، مرکز اطلاعات علمی و فنی [1366]

5-2. مقاله سمینار (چاپ نشده)

پ: عباس حرّی، " نقش خدمات اطلاعاتی در پیشرفت فرهنگی"، ارائه شده در سمینار بررسی تحلیلی موانع و عوامل موثر در پیشرفت های فرهنگی (بیرجند، 11-15 اردیبهشت 1365).

م : حرّی، عباس " نقش خدمات اطلاعاتی در پیشرفت فرهنگی "، ارائه شده در سمینار بررسی تحلیلی موانع و عوامل موثر در پیشرفت های فرهنگی (بیرجند، 11-15 اردیبهشت 1365).

3. مقاله نشریه یا مجموعه

3-1. مقاله روزنامه دارای مؤلف

پ : محمد رضا زالی، " چگونه با بیماری یرقان مقابله کنیم؟"، کیهان (17 شهریور 1361).
ص 16

م : زالی، محمد رضا. " چگونه با بیماری یرقان مقابله کنیم؟"، کیهان. 17 شهریور 1361.
3-2. مقاله روزنامه بدون مؤلف

پ: "غنا خواستار همکاری خبری و فرهنگی با ایران شد"، کیهان (8 تیر 1368). ص 20
م: "غنا خواستار همکاری خبری و فرهنگی با ایران شد"، کیهان. 8 تیر 1368.

3-3. مقاله مجله دارای مؤلف

پ: نسریندخت عماد خراسانی، "نقش کتابخانه در خدمت به توسعه کشاورزی ایران"،
زیتون، 88 (فروردین 1368): 19.

م: عماد خراسانی، نسریندخت. "نقش کتابخانه در خدمت به توسعه کشاورزی ایران". زیتون.
88 فروردین 1368: 18-19.

3-4. مقاله مجله بدون مؤلف

پ: "بی اختیاری در ادار بزرگسالان و اطفال"، پزشک خانواده، 23 (اردیبهشت 1361): 6.
م: "بی اختیاری در ادار بزرگسالان و اطفال". پزشک خانواده، 23 اردیبهشت 1361: 6-7.

3-5. نقد کتاب

پ: سیروس شمیسا، "درباره سبک شناسی بهار"، آینده، 1-3 (فروردین - خرداد 1364): 84.
م: شمیسا، سیروس. "درباره سبک شناسی بهار". آینده. 1-3 فروردین - خرداد 1364: 84.

3-6. نقد فیلم

پ: ابوالحسن داودی، "نقد فیلم 'خانه شیشه ای'"، سروش، 7 (15 تیر 1364): 36.
م: داودی، ابوالحسن. "نقد فیلم 'خانه شیشه ای'"، سروش. 7. 15 تیر 1364: 34-40.

3-7. مقاله دایره المعارف (با امضاء)

پ: مسعود جلالی مقدم، "آسوریان"، دایره المعارف بزرگ اسلامی، ج 1، ص 369.
م: جلالی مقدم، مسعود. "آسوریان". دایره المعارف بزرگ اسلامی، ج 1، ص 366-370.

3-8. مقاله دایره المعارف (بی امضا)

پ: "کهنکشان"، دایره المعارف بزرگ اسلامی، ج 2، ص 2328.
م: "کهنکشان". دایره المعارف بزرگ اسلامی، ج 2، ص 2328-2329.

3-9. مدخلی از یک فرهنگ

پ: محمد معین، فرهنگ فارسی، ج 3، ذیل "لباچه".
م: معین، محمد. فرهنگ فارسی، ج 3. ذیل "لباچه".

3-10. مقاله در مجموعه

پ: م . باواکوتی، "نقش کتابخانه‌های ملی در شبکه بین المللی اطلاع رسانی اسلامی"، ترجمه شیرین تعاونی، در اکمل احسان اُغلو و دیگران، شبکه اطلاع رسانی در کشورهای اسلامی (تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، 1369)، ص 52.

م: باواکوتی، م . "نقش کتابخانه‌های ملی در شبکه بین المللی اطلاع رسانی اسلامی"، ترجمه شیرین تعاونی، در اکمل احسان اُغلو و دیگران، شبکه اطلاع رسانی در کشورهای اسلامی. تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، 1369، ص 41-57.

3. پایان نامه

پ: شهر آذر موسوی، "تحلیل استنادی مقالاتسرگذشتنامه"، (پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران 1366)، ص 72.

م: موسوی، شهر آذر. "تحلیل استنادی مقالاتسرگذشتنامه". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران. 1366.

4. مصاحبه

4-1. مصاحبه چاپ شده

پ: "گفتگو با استاد کیوان سمیعی، پژوهنده آثار ادبی و عرفانی"، کیهان فرهنگی، 3 (آبان 1365): 4.

م: "گفتگو با استاد کیوان سمیعی، پژوهنده آثار ادبی و عرفانی". کیهان فرهنگی. 3. آبان 1365: 3-9.

4-2. مصاحبه چاپ نشده

پ: مصاحبه با توران میر هادی، شورای کتاب کودک، تهران، 22 تیر 1368.

م: میر هادی، توران. شورای کتاب کودک، تهران. مصاحبه، 22 تیر 1368.

3. برنامه رادیویی

پ: صدای جمهوری اسلامی ایران، "راه شب" (17 فروردین 1370).

م: صدای جمهوری اسلامی ایران. "راه شب". 17 فروردین 1370.

4. برنامه تلویزیونی

پ: سیمای جمهوری اسلامی ایران، "دیدنیها"، شبکه 2 (78/3/7).

م: سیمای جمهوری اسلامی ایران. "دیدنیها". شبکه 2. 78/3/7.

5. داستان

5-1. داستان بلند

پ: محمود دولت آبادی، کلیدر (تهران: فرهنگ معاصر، 1368)، ج 2، ص 320.

م: دولت آبادی، محمود. کلیدر. تهران: فرهنگ معاصر، 1368.

5-2. داستان کوتاه

پ: آنتون چخوف، "بچه‌ها"، در داستان هایی با قهرمانان کوچک از نویسندگان بزرگ، ترجمه رضا سید حسینی (تهران: آرمان، 1352)، ص 117.

م: چخوف، آنتون. "بچه‌ها"، در داستان هایی با قهرمانان کوچک از نویسندگان بزرگ. ترجمه رضا سید حسینی. تهران: آرمان، 1352. ص 115-122.

6. شعر

9-1. شعر بلند

- پ: شمس الدین محمد حافظ، دیوان حافظ، خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی، به اهتمام محمد قزوینی و قاسم غنی (تهران: زوار، 1320)، غزل 232.
- م: حافظ، شمس الدین محمد. دیوان حافظ، خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی. به اهتمام محمد قزوینی و قاسم غنی. تهران: زوار، 1320.

9-2. شعر کوتاه

- پ: مهدی اخوان ثالث، "طلوع"، در آخر شاهنامه، (تهران: مروارید، 1348)، ص 66.
- م: اخوان ثالث، مهدی. "طلوع"، در آخر شاهنامه. تهران: مروارید، 1348، ص 65-71.

5. نمایشنامه

- پ: غلامحسین سعدی، آی بی کلاه، آی با کلاه، (تهران: نیل، 1346)، آی با کلاه. ص 57. مرد روی بالکن.

م: سعدی، غلامحسین. آی بی کلاه، آی با کلاه. تهران: نیل، 1346.

6. نامه / حکم / فرمان

- پ: قنصلگری ایران در بصره به وزارت خارجه، نامه اداری، (20 صفر 1334 ق)، وزارت امور خارجه، سند شماره 1287، کارتن 12، پرونده 21، نمره 256.
- م: قنصلگری ایران در بصره به وزارت خارجه. نامه اداری. 20 صفر 1334 ق. وزارت امور خارجه. سند شماره 1287، کارتن 12، پرونده 21، نمره 256.

7. تلگرام

- پ: تلگرام نایب الایاله فارس به وزارت داخله (15 جوزا 1334 ق)، وزارت امور خارجه، سند شماره 1503/1، کارتن 66، پرونده 46، نمره 544.
- م: تلگرام نایب الایاله فارس به وزارت داخله. 15 جوزا 1334 ق، وزارت امور خارجه. سند شماره 1503/1، کارتن 66، پرونده 46، نمره 544.

8. صورتجلسه / مصوبه

- پ: دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علو تربیتی، گروه کتابداری و اطلاع رسانی، صورتجلسه مورخ 69/10/12، بند 5.
- م: دانشگاه تهران. دانشکده روانشناسی و علو تربیتی. گروه کتابداری و اطلاع رسانی. صورتجلسه مورخ 69/10/12.

9. اساسنامه / آیین نامه

- پ: آیین نامه ارتقاء هیأت علمی... وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مصوب 66/2/15، ماده 2.
- م: آیین نامه ارتقاء هیأت علمی... وزارت فرهنگ و آموزش عالی. مصوب 66/2/15. ماده 2.

10. بروشور

- پ: دایره المعارف بزرگ اسلامی، (تهران: حیان، [بی تا])، ص [4].
- م: دایره المعارف بزرگ اسلامی. تهران: حیان، [بی تا]، 14 ص.

11. میکروفرم

اطلاعات متن اصلی - خواه نسخه خطی یا چاپی، سند، روزنامه، مجله،...باشد - به ترتیبی که در موارد پیشین آمده درج می‌شود، پس از آخرین بخش از اطلاعات کتابشناختی، کلمات مورد نظر در داخل قلاب می‌آید؛ مانند:

[میکروفیش] یا [میکروفیلم]

12. صفحه فشرده

در مورد صفحه فشرده، هرگاه نوع چاپ کاغذی داشته باشد، پس از آخرین بخش از اطلاعات کتابشناختی، عبارت صفحه فشرده در داخل قلاب درج می‌شود؛ مانند:

[صفحه فشرده]

و هرگاه نوع چاپ کاغذی نداشته و اطلاعات تنها به صورت پایگاه اطلاعاتی نگهداری شود، پس از اطلاعات کتابشناختی، نام پایگاه در داخل قلاب می‌آید؛ مانند

[پایگاه اطلاعاتی مدلاین]

13. اینترنت

F. International Civil Organization, "Convention on international civil aviation", 1996 [on-line], available: [@=:www.cam.org/icao/takeoff.\[21 feb.2001\].](http://www.me.titech.ac.jp)

B. International Civil Organization. "Convention on international civil aviation". 1996 [on-line]. Available:

[@=:www.cam.org/icao/takeoff.htm.\[21 Feb.2001\].](http://www.me.titech.ac.jp)